

www.biui.org.il/music: כתובת האתר:

מה נשמע 1

משחקים ופנטזיות במוסיקה של מלחינים צרפתיים

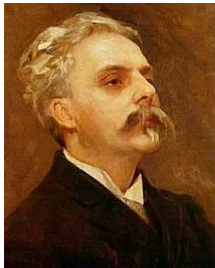
מדריך למורה - חלק א

ברוכים הבאים!

תכנית מוסיקלית זו מוקדשת ליצירות מאת מלחינים צרפתיים, ובמרכזה, "קרנבל החיות" מאת קמיל סן-סאנס.

בתכנית נכיר מספר יצירות חינוכיות במיוחד, ודרכם נתייחס ל:

1. רגשות שהמוסיקה מעוררת בנו
2. כלי הנגינה המבצעים יצירות אלה
3. מושגים מוסיקליים על פי תכנית הלימודים של משרד החינוך.
התכנית מיועדת לכיתות א - ד וניתנת להתאמה על פי הצורך.

גבריאל פורה

דריוס מיו

קלוד דבסי

לורה ביזה

פֶרַנְסוּאָה גוֹסֵק

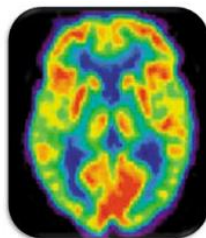

קמיל סן-סאנס

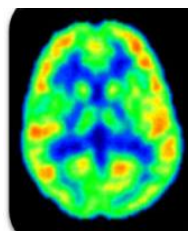
מוסיקה מעוררת רגשות

התגובה הספונטנית למוסיקה היא רגשית-קוגניטיבית, שלרוב אינה מודעת. לפניכם תמונות של MRI, המציגות את פעילות המוח בעת מנוחה ובעת האזנה למוסיקה. הצבע האדום ממחיש את הפעילות הרבה בעת האזנה.

האזנה למוסיקה

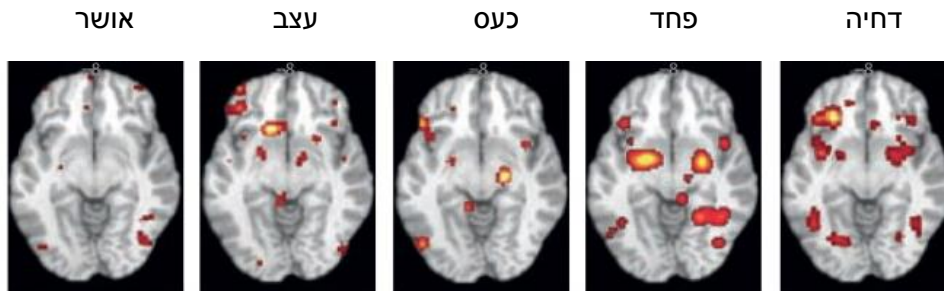

מנוחה

<http://www.soundmattersblog.com/wp-content/uploads/2015/04/brain-listening-music-mri.jpg>

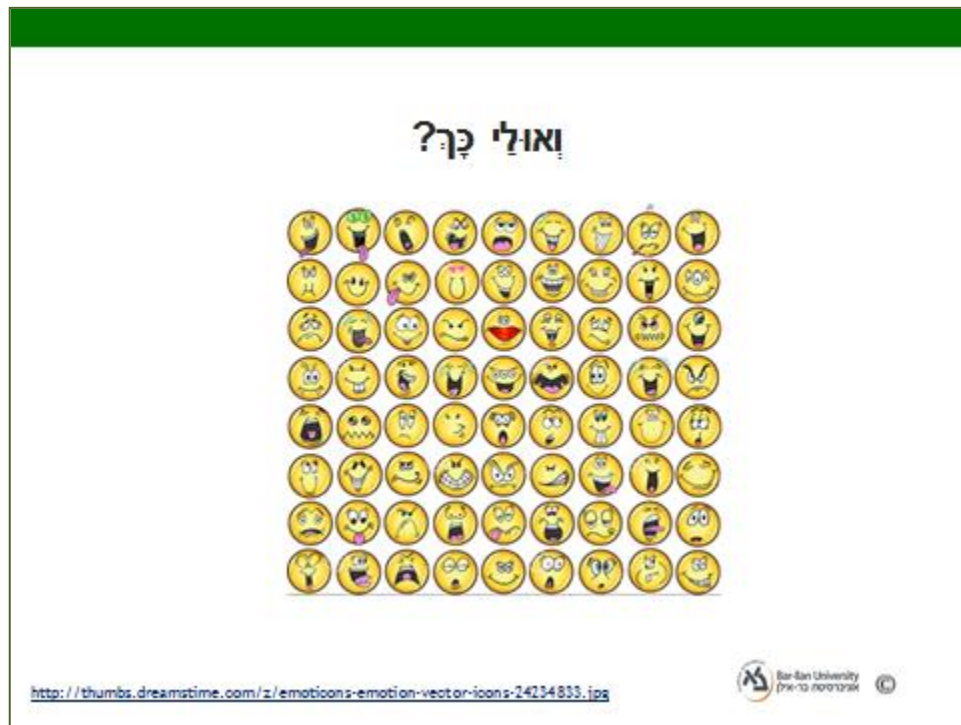
מחקרי מוח מראים שמצבים שונים של התרגשות מוצגים במקומות שונים במוח.

<http://www.cell.com/cms/attachment/2007952725/2030521855/gr1.jpg>

ההאזנה למוסיקה מעוררת בנו מיגוון רגשות, חלקם רגשות מורכבים שקשה לתארם במילים.

האם אפשר לתאר אותם כך?

את תהליך לימוד המוסיקה בתוכנית זו, ניתן לחלק לשלושה שלבים:

1. תגובה רגשית-קוגניטיבית - ספונטנית ולא מודעת
2. יצירת מודעות למרכיבים של המוסיקה
3. בניית ידע אישי חדש.

במהלך שיעורי המוסיקה מפתחים התלמידים מיומנויות מוסיקליות רבות כגון: שירה, נגינה, אלתור, תנועה ורישום. בשיעורים המוצעים בתכנית זו, מתמודדים התלמידים עם משימות מאתגרות המתבצעות בקבוצות קטנות ותומכות. המשימות דורשות הפעלה של מיומנויות למידה כמו מתן תשומת לב, קשב, חשיבה, שיקול דעת, השוואה, קבלת החלטות וזיכרון. התלמידים מתמודדים במשימות שיתופיות המקדמות הן קשר חברתי והן פתיחות לתלמידים שונים ולרעיונות שונים.

אנו מאחלים לכם הנאה מתכנית חדשה זו!

פָּרָר ז'אָק שיר עם צרפתי

נושאי השיעור - פסוקיות, חזרה ושינוי, תמיכה ועזרה הדדית.
המיומנויות התורמות להצלחה בעבודה משותפת בקבוצה בנויות על קשב, קשר עין וכבוד הדדי.

מטרות השיעור

1. ללמוד שיר בשפה הצרפתית.
2. לזהות בשיר פסוקיות חוזרות ופסוקיות משתנות.
3. לפעול בקבוצות קטנות.

הצעות למהלך השיעור

1. מתבוננים במפה ושמים את דגל ישראל ואת דגל צרפת במקומות המתאימים.
מציינים שכל המלחינים שעליהם נלמד בתכנית זו נולדו בצרפת.

ניתן לצפות באוסף תמונות של פריז:

<https://www.youtube.com/watch?v=wPjkqISJXXg>

צָרֶפֶת - עִיר הַבִּירָה, פָּרִיז

מגדל איפל

דגל צרפת

מוזאון הלובר

<http://www.paris.fr> | <http://www.tour-eiffel.com> | <http://www.louvre.fr>

2. שרים את שיר העם הצרפתי הידוע "פרר ז'אק". כמו בשירי-עם אחרים, גם בשיר זה שם המלחין אינו ידוע. שיר עם זה מיוחד בשל ההתפתחות ההדרגתית של המנעד בכל זוג פסוקיות: לפסוקית הראשונה מנעד של טרצה, בפסוקית השנייה הרחבה לקווינטה, לשלישית מנעד של ספטה, ובסיום בקפיצה כלפי מטה של קווינטה ועליה של קוורטה בחזרה לטוניקה. כמו כן, המקצב משתנה מרבעים לשמיניות, ומסתיים בצליל ארוך. מאהלר השתמש בשיר עם זה בסימפוניה הראשונה שלו, אולי בשל הקסם המיוחד שבו.

"פֶּרֶר ז'אָק" - שִׁיר עִם צָרֶפֶתִי

**Frère Jacques, Frère Jacques,
 Dormez-vous? Dormez-vous?
 Sonnez les matines, sonnez les matines,
 Din, din, don! Din, din, don!**

**פֶּרֶר ז'אָק, פֶּרֶר ז'אָק,
 דוֹרְמֶה-וּו? דוֹרְמֶה-וּו?
 סוֹנֶה לֶה מְטִינֶה, סוֹנֶה לֶה מְטִינֶה
 דִּין-דִּין-דוֹן! דִּין-דִּין-דוֹן!**

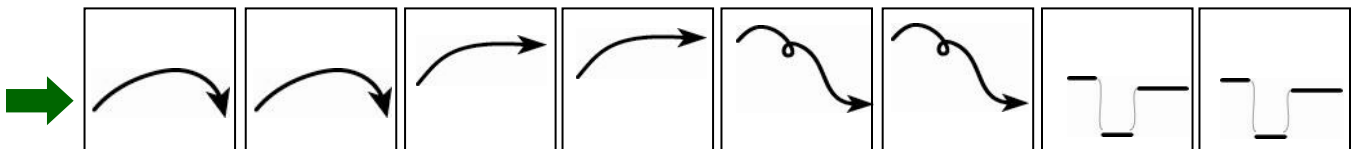

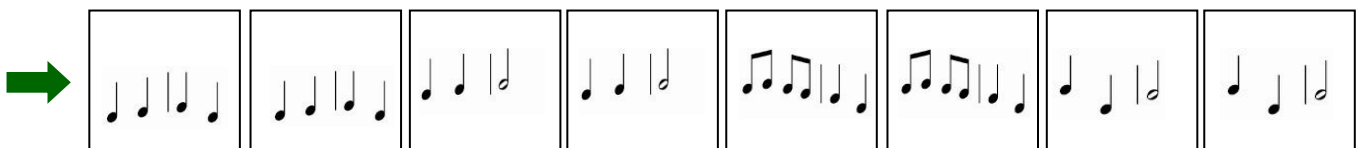
פרר ז'אק שיר עם צרפתי

פר - רה ז'א - קה פר - רה ז'א - קה
וו מה - דור וו מה - דור
נה - טי - מ לה - סו נה - טי - מ לה - סו
דינג - דנג - דונג דינג - דנג - דונג

3. מבצעים את השיר כאשר המורה שרה פסוקית והתלמידים חוזרים עליה. אפשר להיעזר במצגת.
4. מתארגנים בקבוצות של 4 תלמידים. לכל קבוצה 8 כרטיסיות, עם רישומים של התבניות המלודיות מתוך השיר. כל תלמיד מקבל שתי כרטיסיות שונות.
על התלמידים לשיר את השיר ולהניח את הכרטיסיות על פי הסדר.

5. מקרינים את הרישום עם תווים ומוחאים כפיים על פי המקצב בכיתות ב' אולי ניתן לשיר את השיר בקבון.

"פָּרַר זְ'אָק"
1. סֵדֶר פֶּסוּקִיּוֹת

1. שִׁירוּ וְסִדְרוּ אֶת הַרְשׁוּמִים שֶׁקִּבַּלְתֶּם עַל פִּי סֵדֶר הַפֶּסוּקִיּוֹת בְּשִׁיר.
2. שִׁירוּ שׁוֹב וְהַמְצִיאוּ תְּנוּעוֹת מְתַאיִמוֹת לַפֶּסוּקִיּוֹת.
3. הַצִּיגוּ אֶת הַתְּנוּעוֹת בְּפְנֵי הַכֶּתֶה בְּלוּי שִׁירָה.

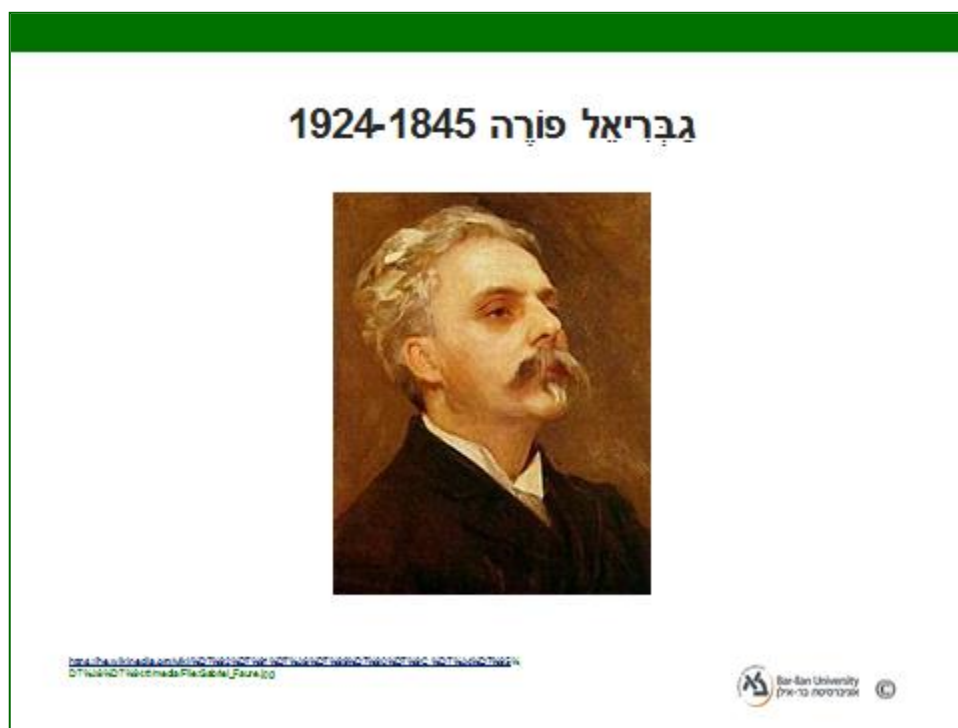

מה למדנו?

סיכום השיעור מתנהל בשני שלבים:

1. התלמידים נותנים ביטוי אישי לנלמד.
2. משלימים את הנושאים שלא הועלו על ידי התלמידים:
  - שירה בצרפתית
  - שירה על פי רישום גרפי
  - הבחנה בין פסוקיות חוזרות ופסוקיות משתנות
  - עבודה משותפת המכילה תמיכה וכבוד הדדי.

1. סיציליאן מאת גבריאל פורה

גבריאל פורה 1845 - 1924

גבריאל פורה נולד בדרום צרפת כצעיר בין שש אחיו. משגילו הוריו את כישרונו המוסיקלי, רשמו אותו לבית ספר למוסיקה, שם למד במשך 11 שנה. בית ספר זה הכשיר אותו כנגן עוגב, כמורה למקהלה וכמנצח. בין המורים שלימדו את פורה היה קמיל סן-סאנס, שבין השאר, קירב אותו למוסיקה של תקופתו וגם למלחינים בסביבתו. בתקופות שנעדר מפריז, ביקש סן-סאנס מפורה להחליפו כנגן בעוגב. בסלון של סן-סאנס פורה פגש מוסיקאים רבים וביניהם נוצרו קשרי ידידות ותמיכה הדדית. יחד הקימו את האגודה הלאומית למוסיקה בצרפת. בשנת 1883 נשא לאישה את מארי פרמיה ונולדו להם שני בנים. לצורך פרנסתו, לימד פורה תלמידים, מכאן שרק בחודשי הקיץ נותר לו זמן להלחנה. בגיל 47 (בשנת 1892) הוא התמנה למפקח על הקונסרבטוריונים למוסיקה בערי צרפת ובהמשך, למורה להלחנה בקונסרבטוריון של פריז. סגנון רומנטי, המבליט את הקו המלודי, הוא זה המאפיין את יצירותיו, ובדומה לברהמס, הוא הרבה להשתמש בסינקופות. אהרון קופלנד כינה אותו בשם "הברהמס הצרפתי". הוא נחשב לאמן השיר הצרפתי האומנותי.

בשנת 1905 מונה למנהל הקונסרבטוריון בפריז ועד סוף חייו הוא עזר למלחינים צעירים. בין תלמידיו המפורסמים היו מוריס ראוֹל וגם האחיות נדיה ולילי בולנז'ה. בגיל 75 הוא פרש מעבודתו בקונסרבטוריון עקב הידרדרות בשמיעה.

סִיצִילְיָאן הוא סוגה מוסיקלית המופיע לרוב כפרק בתוך יצירה ארוכה יותר, החל מתקופת הבארוק. אופיו פסטוראלי, עם קשר רופף לסיציליה. בדרך כלל הוא איטי, כתוב בסולם מינורי, ובמשקל 6/8 עם מקצב מנוקד. פרק ה"סִיצִילְיָאן" מאת פורה (אופוס 78) לקוח מתוך סוויטה תזמורתית שהלחין מתוך האופרה "פליאס ומליסנד".

מבנה היצירה רונדלי, בו המנגינה הבולטת עוברת הלוך ושוב מכלי הסולו לכלי הליווי. ניתן לעקוב אחר מעברים אלה הודות לגוון השונה של שני הכלים. הקטע נכתב במקור לצ'לו (או כינור) ופסנתר, וקיימים עיבודים רבים נוספים. נתייחס כאן לעיבוד לחליל צד ופסנתר, ובהמשך רשומים גם קישורים לשני עיבודים נוספים. מבנה הפרק:

a	מעבר	b	a	c	b	a
1-17	18-21	22-33	34-43	44-61	62-69	70-76

Gabriel FAURÉ
arr. Jacques Laroque

Andantino ♩ = 50

Flûte *p dolce*

Piano *p dolce*

4 *simile*

7 *mp*

בשיעור זה, נתייחס לחלק הראשון של הפרק:

a – מעבר – b – a (עד דקה 1:30 בהקלטה)

נושאי השיעור - גון צליל, הבעה רגשית, קשב וכבוד הדדי.

במהלך ההאזנה ליצירה בשיעור זה נכיר את המושג "גון צליל" ונבחין בין צלילי חליל הצד לבין צלילי הפסנתר המנגנים לעיתים בנפרד, ולעיתים יחד ותומכים זה בזה. הקשר בין כלי הנגינה, כמו גם קשר מוצלח בין אנשים בנוי על קשב, על כבוד הדדי, ועל תמיכה ועידוד.

מטרות השיעור

1. ליצור מודעות באשר לתגובה הרגשית ליצירה.
2. להכיר את המושג "גון" - "גון צליל".
3. לתאר את היחסים בין הכלים המשתתפים.
4. לפתח אינטראקציה מכובדת ותומכת בקרב התלמידים.

הצעות למהלך השיעור

1. מאזינים לתחילת הקטע בעיניים עצומות, וחושבים מהי האווירה הנוצרת במוסיקה ואלו רגשות היא מעוררת: רוגע, שלווה ונעימות, או לחילופין, מתח, כעס ופחד? מצביעים על הפרצופים המתארים רגשות אלה. נותנים לתלמידים להוסיף מילים לרשימת הרגשות, בקטע זה.

מה הרגשתם כאשר האזנתם ל"סציליאן"
מאת גבריאל פורה?

נעימות
בושה
עליזות
הפתעה
שלווה
התלהבות
מתח
כעס
שמחה

Bar-Ilan University
אוניברסיטת בר-אילן

2. התלמידים מאזינים ליצירה ומתבקשים לצייר בצבעים.
מציגים או תולים את הציורים וחושבים מה משותף להם?
3. מילה נרדפת ל"צבע" היא "גֶּוֹן". במוסיקה משתמשים במילים "גון צליל" לתאר את הצליל המיוחדים של כלי נגינה. לכל כלי נגינה, גון צליל משלו (ראו משחקים ב"צלילי המוסיקה 1" עמ' 8).
4. מאזינים לחלק הראשון של היצירה, ומתבוננים בתמונה המראה חליל צד ופסנתר.
5. משוחחים על שני הכלים, ומתארים את:
  - צורתם
  - אופן הנגינה בהם
  - החומר ממנו הם עשויים.כל אלה תורמים לגון צלילו של כלי הנגינה. רק בסוף מוסיפים את שמות הכלים.
6. מאזינים ליצירה ומראים באצבע אחת כאשר שומעים את הפסנתר, ושתי אצבעות כששומעים פסנתר וחליל צד יחד (עד 1:30). איזה כלי פותח את היצירה?

<https://www.youtube.com/watch?v=KefRobr3-3o>

אפשר גם להשמיע, מידי פעם, את היצירה בביצוע של צ'לו ופסנתר, ובביצוע של חליל צד ונבל.

<https://www.youtube.com/watch?v=U5Y0uQLgriA>

במה שונה בצוע זה מהבצוע הקודם של
"סיציליאן" מאת גבריאל פורה?

 <https://www.youtube.com/watch?v=U5Y0uQLgriA>

איזה כלי מבצע את תפקיד הפסנתר
בבצוע זה של "סיציליאן", מאת גבריאל פורה?

 <https://www.youtube.com/watch?v=Hsq55q2F9MU>

משוחחים על הקשר שנוצר בין הכלים:

- האם שני הכלים מנגנים יחד את המנגינה, או שהמנגינה עוברת מכלי לכלי?
- כיצד הצליחו הנגנים ליצור נגינה מותאמת ביניהם?
- אפשר לחשוב על כך, בעת ביצוע משימת היצירה בזוגות.

"סיציליאן" מאת גבריאל פורה

2. קשר בין נגנים

הסתדרו בזוגות. כל תלמיד מקבל כלי נגינה.

1. נגנו באופן חופשי, תוך התייחסות האחד אל השני.
2. התכוננו לנגן בפני הכתה.
3. ספרו כיצד הצלחתם ליצור נגינה משותפת.

4. עוזרים לתלמידים לתאר במילים את היחסים שנוצרו ביניהם במהלך הפעילות, למשל:
- הקשבנו אחד לשני.
  - תיכננו מתי לנגן יחד ומתי לנגן בנפרד.
  - חשבנו איזה רעיון הכי מתאים.
  - הסתכלנו אחד על השני כדי לתאם את הנגינה, ועוד...

מה למדנו?

התלמידים מספרים מה למדו בשיעור.

משלבים בשיחה:

- זיהוי יחסים של כבוד הדדי ותמיכה.
- קשב וריכוז בעת הנגינה.
- היכרות עם המושג "גון צליל".

3. מה מיוחד בכל אחת מן התמונות האלה?

מה דומה ומה שונה בקשר שבין הדמויות, בתמונות אלה?

1

2

<http://bunewmedia.net/youngmusicians/wp-content/uploads/2012/04/Children-playing-musical-001.jpg>

<http://stello.com.co.uk/svs-images/Education/Exhibitions/2012/4/12134248875838/Primary-school-children-m-003.jpg>

 Bar-Ilan University
אוניברסיטת בר-אילן

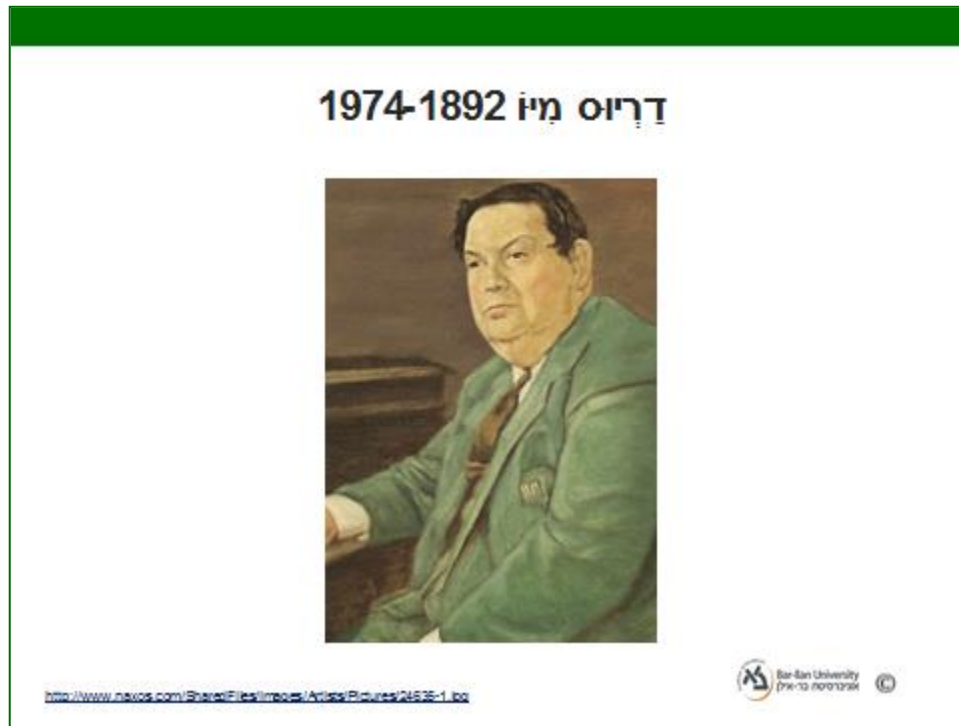
**דיוקן של המלחין גבריאל פורה
מאת האמן ארנסט לוח**

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ernest_Joseph_Laurent_\(1859_-_1909\)_Gabriel_Faure.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ernest_Joseph_Laurent_(1859_-_1909)_Gabriel_Faure.jpg)

 Bar-Ilan University
אוניברסיטת בר-אילן

2. ג'ה - JEU - "משחק" בצרפתית מתוך טריו אופוס b157 מאת דריוס מיו

דריוס מיו 1892 - 1974

דריוס מיו נולד בצרפת למשפחה יהודית ממוצא ספרדי. כשהוריו גילו את כישרונו המוסיקלי שלחו אותו לקונסרבטוריון בפריז, שם למד נגינה בכינור. פול דוקה (שהלחין, בין השאר, את "שוליית הקוסם") היה המורה שלו לניצוח. בהופעת הבכורה של יצירתו הראשונה ניגן מיו בעצמו את תפקיד הסולו בכינור. מיו שלט בכמה שפות ובשל כך מונה על ידי ממשלת צרפת להיות שגריר בברזיל. הוא התלהב מן המוסיקה העממית הברזילאית והשפעתה עליו היתה רבה. שנה לאחר מכן הלחין בלט בשם "שור על הגג", וכלל בו 30 מנגינות ברזילאיות עממיות. בין השנים 1920 – 1930 הופיע מיו כמנצח בקונצרטים בארצות הברית ובאירופה. באמריקה הוא הכיר את סגנון הג'אז וגם מוסיקה זו נספגה לתוך יצירותיו, כמו בבלט "בריאת העולם".

בשנת 1939, עם עליית הנאצים לשלטון ועם התפשטות האנטישמיות בצרפת, עזב מיו את מולדתו והיגר לארצות הברית. מיו ניצל, אבל רוב קרובי משפחתו שנשארו בצרפת נספו בידי הנאצים במחנות הריכוז. מתוך כאב עמוק הלחין את הקנטטה "ארמון באש". כדי להתפרנס בארצות הברית הוא לימד בקונסרבטוריונים, ובין התלמידים המפורסמים שלמדו אצלו היה הפסנתרן ומלחין הג'אז, דייב ברובק.

לאחר מלחמת העולם השניה נסע פעמים רבות לצרפת. לאחר שחלה והיה מרותק לכיסא גלגלים, מיו המשיך לשמש כמלחין וכמורה ושמר על אופיו האופטימי. במהלך חייו הלחין 443 יצירות: 16 אופרות, 14 בלטים, 13 סימפוניות, וכן מוסיקה לקולנוע ולתיאטרון. בהלחנה השתמש במקורות יהודיים, צרפתיים, ברזילאיים, וסגנון הג'אז.

נושאי השיעור: חלקים ביצירה, גון צליל של קלרנית ושל הכינור.

מטרות השיעור

1. לקשר בין אופי הקטע לשם שלו - "משחק".
2. לתאר את אופי החלקים ביצירה.
3. להכיר את גון הצליל של כלי נגינה המשתתפים בקטע: קלרנית וכינור.

הפרק "משחק" (ג'ה בצרפתית), הוא הפרק השלישי מתוך טריו לקלרנית כינור ופסנתר. בפרק זה משתתפים רק קלרנית וכינור. קטע ה"משחק" מתחיל בדקה 5:26 ונמשך עד 7:03.

<https://www.youtube.com/watch?v=CK7nL0zLawI>

בכל חמשת החלקים של פרק קצר זה קיים אופי משחקי: מהירות, קלילות ועליזות. נוצר מעין מבנה של א – ב – א, בו מבחינים בחלקים חוזרים ובחלקים משתנים. המנגינה הפותחת היא א-סימטרית (7 תיבות). מנגינה זו מופיעה גם כחלק האחרון בפרק, עם תוספת של סיום. היצירה מנוגנת בשני כלים, המתחלפים בנגינת המנגינה והליווי. חלק מן המנגינות כוללות מקצב מנוקד ואופי לירי.

קיים "משחק" גם ביחסים הטונליים. בפרטיטורה לא מופיעים סימני התק ועל כן שני הסולמות – רה מזור וסול מזור – אינם מקבלים דומיננטיות. באמצע היצירה (תיבות 37 – 45) קיימת תחושה של חוסר יציבות.

הצעות למהלך השיעור

1. יוצרים קשר לשיעור הקודם: מאזינים ל"סיציליאן" ונזכרים: נזכרים: בכלים המשתתפים (חליל צד ופסנתר); באווירת הרוגע והשלווה שנוצרה במוסיקה; ביחסים שבין הכלים ביצירה, וכן במשימה שבוצעה בכבוד הדדי ובתמיכה.

2. מאזינים לפרק "משחק" מאת דריוס מיו, בלי לציין את שמו של הקטע. חושבים איזו אווירה נוצרת בו ומתארים את הרגשות שמעורר הפרק. ייתכן שיעלו כאן מיגוון רגשות. מגלים את שם הקטע, "משחק" - ג'ה - JEU בצרפתית. משוחחים אם השם מתאים לאווירת הקטע.
3. מתבוננים בתמונה של הכלים וקוראים להם בשם (קלרנית וכינור).

4. מאזינים ל"משחק" וחושבים על גון הצליל של כל אחד מהכלים המנגנים, תוך תיאור מרכיבים המשפיעים על גון הצליל: צורת הכלי, אופן הנגינה בו, גובה הצליל (יותר גבוה או יותר נמוך מחליל הצד ששמענו ב"סיציליאן"), ולבסוף - שם הכלי. מזכירים ב"חתול" מתוך "פטר והזאב".
5. מאזינים ומצביעים כששומעים הפסקה בין החלקים.
6. התלמידים מסתדרים בזוגות ומציאים משחק ידיים על פי המוסיקה. אפשר לתת למספר זוגות להציג, באותו הזמן, את המשחק שלהם.
7. התלמידים יכולים לתת משוב חיובי לזוגות שהופיעו, וגם לספר מה מצא חן בעיניהם במוסיקה.
- המשימות לתלמידים בתכנית זו, בין שהן בזוגות או בקבוצות קטנות, מאפשרות לכל תלמיד להתבטא, כאשר חבריו מקשיבים לו ומעודדים אותו. חשוב לתת משוב חיובי לתלמיד, על סמך העשיה בפועל ועל ההשתתפות. היחס החיובי מהווה דגם לחיקוי על ידי התלמידים. מעודדים מאמץ וריבוי רעיונות, ההופכים כל שיעור לחוויה רגשית, משמחת ומאתגרת.

"משחק" מאת דריוס מיו
3. משחק עם הפסקות

1. הסתדרו בזוגות.
2. המציאו משחק ידים שונה, בכל פעם שהמוסיקה משתנה.

מה למדנו?

התלמידים מספרים מה למדו בשיעור.

משלבים בשיחה:

- היכרות עם הגון של קלרנית וכינור.
- זיהוי הפסקות במוסיקה.
- מתן משוב לזוגות אחרים.

פרק III מתוך טריו אופוס 157b מאת דריוס מיו

3. Jeu

VIOLON *Vif*

Clarinette en Do

1

2

3 *Moins animé*
pizz.

4 *arco*

5 *Au mouvt*

cédez

rall.

6 Au mouv^t
pizz.

pp

7 Vif
arco

f

8

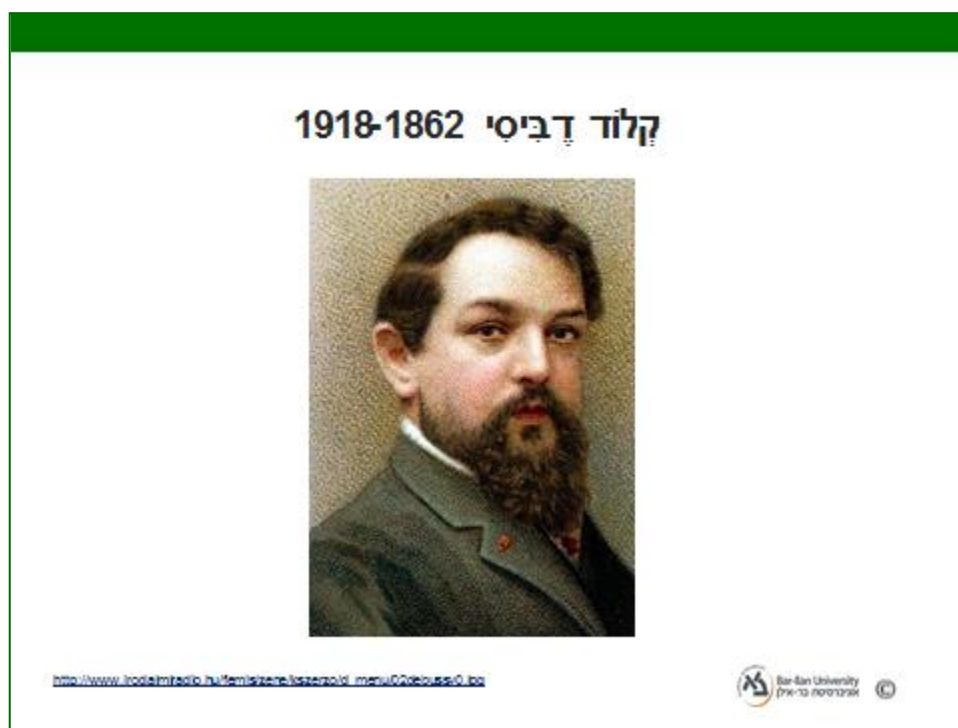
9

f

13261

3. ריקוד הגוליווג (Golliwog's cakewalk)

מאת קלוד דביסי

קלוד דביסי 1862 - 1918

קלוד דביסי נולד בצרפת ובגיל 12 התחיל את לימודי המוסיקה בקונסרבטוריון בפריז. בסיום לימודיו, זכה בפרס רומא ונשלח לאיטליה לארבע שנים על מנת לעסוק בהלחנה. הוא נחשב למלחין "אימפרסיוניסטי" (שמו של סגנון באמנות בכלל ובמוסיקה בפרט). סגנון זה משקף אווירה ומצבי רוח, שמגרים את הדמיון. הנושאים של האימפרסיוניסטים עוסקים בהתרשמות בעיקר מן הטבע. המוסיקה מתארת, בין השאר, גם את האווירה וגם את חיקוי קולות בטבע. בין יצירותיו של דביסי יצירות המתארות מים, ים, ורוח נושבת. הוא הלחין יצירות לתזמורת גדולה, להרכבים קטנים וגם לפסנתר. "פינת הילדים" הולחן בשנת 1908 כאוסף של קטעי פסנתר המוקדשים לבתו שו-שו. חלק מן הקטעים מתארים את הצעצועים שלה כמו: שיר ערש לג'ימבו, סְרָנְדָה לבובה וריקוד הגוליווג. בריקוד הגוליווג השתמש דביסי בסגנון ה"רגטיים", סגנון שהגיע לצרפת מארצות הברית בתחילת המאה ה-19. המקצבים כוללים סינקופות ומשקל זוגי.

מבנה ריקוד הגוליווג הוא תלת-חלקי א – ב – א'. בסוף חלק ב' ישנם ציטוטים קצרים מחלק א וזה יוצר ציפיה לחזרה לחלק א'.

קלוד דביסי עם בתו "שו-שו"

http://www.spc-brazil.com/ire/ibp0015255040/imagenes/Compositores/Debussy_02_file.jpg

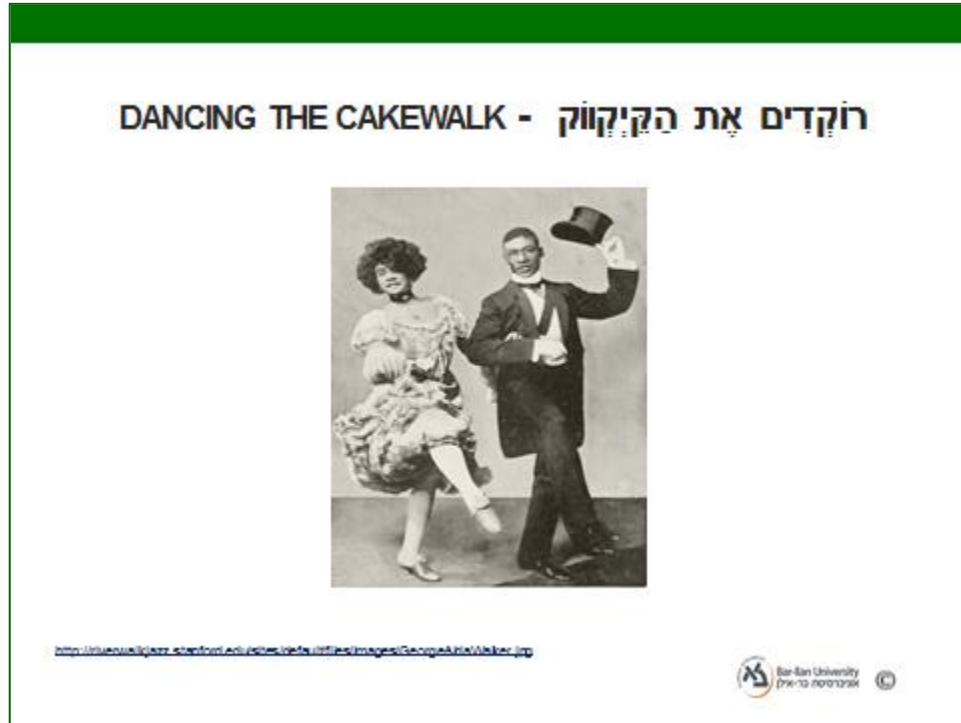

http://images.sodahead.com/polls/001893741/Golliwog-48388408577_xlarge.jpeg

ה"קייק-ווק" (בתרגום "הליכת העוגה") היה תחרות של ריקוד זוגות, מעין פארודיה של העבדים האפרו-אמריקנים על ריקוד המינואט שביצעו האדונים הלבנים בדרום ארצות הברית. נגנים בכינור, תופים וקרן, או נגן בנג'ו ליוו את הרקדנים. הם צעדו זוגות-זוגות בשורות, בצעדים גבוהים קצביים. מקצב הריקוד כלל סינקופות ותבנית ריתמית חוזרת:

התחרות הפכה לאירוע מסורתי רב משתתפים. הזוג הזוכה קיבל כפרס עוגה מקושטת, מפוארת ומתוקה - מכאן שמו של הריקוד.

מטרות השיעור

1. לגלות חלקים ב"ריקוד הגוליווג".
2. להרגיש את השינויים באופי של החלקים השונים.
3. להמציא ריקוד על פי החלקים של היצירה.
4. להכיר עיבוד לכלי קשת.

הצעות למהלך השיעור

לקראת השיעור, כל תלמיד מביא מהבית בובה או צעצוע רך, האהוב עליו.

1. קשר לשיעור הקודם: מאזינים ל"משחק" מאת דריוס מ'ו ונזכרים באופיו המשחקי של הפרק.
2. מאזינים לחלק א של "ריקוד הגוליווג" (עד דקה 1:02), המשלב שובבות, קלילות וקופצניות.

<https://www.youtube.com/watch?v=JURdxCs2UIs>

משחקים עם הבובה/הצעצוע ומתארים את אופיה של המוסיקה – על פי הביצוע בפסנתר. נעזרים באוצר המילים ההולך ומתרחב לתיאורם של אופי ושל רגש במוסיקה (כגון: ריקודי, קצבי, קופצני, מכני, עליז, רגשני).

3. מבצעים "מראה". משוחחים על התנועות של ה"מראה":
חלק א - קצבי, ריקודי, עליז, עם הדגשות רבות. תנועות יורדות, תנועות ביד אחת חוזרות ביד השנייה.

- חלק ב** - בעל אופי ריגשי, איטי, ורומנטי עם מנוחות רבות בין מוטיבים קצרים. דביסי מחקה את מוטיב האהבה מתוך Tristan and Isolde מאת וואגנר ומוסיף בלעג מעין צחוק, גיחוך בשלוש שמיניות. מתארים את הגיחוך בכף היד.

4. משוחחים: אם במהלך הריקוד שומעים אופי אחד או שינויים באופי. מתארים במילים את אופיו של חלק ב, ורושמים על הלוח את המבנה: א - ב - א'. אפשר להיעזר בהאזנה חוזרת להתחלות של כל חלק.
 5. מחלקים את הכיתה לשלוש קבוצות.
קבוצה ראשונה - א: התלמידים קמים ורוקדים במרחב החדר, כל אחד עם הצעצוע שלו, ומביעים את הרגשות שבמוסיקה. כאשר מרגישים שסיום החלק מתקרב, חוזרים למקום.

קבוצה שניה - ב: התלמידים מתנועעים ומראים לצעצוע שלהם את הרגשות שבמוסיקה. בכל פעם ששומעים מנוחה, פונים לילד הקרוב ביותר ומציגים בפניו את הצעצוע. לקראת סיום חלק ב שומעים את המוטיב של חלק א, היוצר ציפיה לחזרה אל החלק הראשון - סימן לחזור למקום.

קבוצה שלישית - א': חוזרים על הפעילות של חלק א' וכל ילד ממציא תנועות משלו לסיום.
6. את הפעילות בקבוצות ניתן להציג כתיאטרון בובות אם קיימים תנאים מתאימים בכיתה. אפשר ליצור פרגוד מאולתר באמצעות סדין או שולחן.

ריקוד הבובה נכתב במקור לפסנתר, ונעשו גם עיבודים לכלי נגינה שונים. נכיר כאן את העיבוד לכלי קשת. מאזינים לחלק הראשון של היצירה בעיבוד לכלי קשת ומתבוננים בתמונות הכלים. כיצד מפיקים את הצליל בכלים אלה? שמים לב לגון הצליל של כלי הקשת, השונים מגון צלילו של הפסנתר. לומדים את שמות כלי הקשת וחושבים מדוע הם שייכים לאותה המשפחה? במה הם דומים? מה השוני ביניהם?

מה למדנו?

התלמידים מספרים מה למדו בשיעור.

בשיחה מתייחסים ל:

- חלקים במוסיקה - מה במוסיקה גורם לנו להרגיש שחלק חדש מתחיל?
- משפחת כלי קשת.

4. סביבון

מתוך משחקי ילדים אופוס 22 מאת ג'ורג' ביזה

ז'ורז' ביזה 1838 - 1875

מלחין צרפתי, בן למשפחה מוסיקלית.

ביזה התקבל לקונסרבטוריון של פריז, בטרם מלאו לו 10 שנים, כתלמידם של שרל גונו ושל ז'אק-פרנסואה-פרומנטל הלוי, שאת בתו ז'נבייב נשא לאשה ב-1869. בגיל 17 חיבר סימפוניה (שאבדה ונתגלתה שוב רק ב-1935), וב-1857 בוצעה האופרטה הראשונה שלו "רופא הפלאים". ביזה הלחין אופרות, בהן "כרמן" ו"דולי הפנינים", מוסיקה למחזה "הנערה מאַרְל", סימפוניה, שירים וקטעים לפסנתר. בסגנונו שולטת הליריות העדינה שהייתה אופיינית לסגנון הצרפתי הרומנטי. חרף כישרונו, שהכול הכירו בו מלכתחילה, היה אכול ספקות עצמיים ולבטים, וגילה יחס ביקורתי ביותר כלפי עצמו.

בגיל 32 ביזה הלחין את "משחקי ילדים" - אוסף קטעים לפסנתר בארבע ידיים. באותה שנה הכין גם עיבודים לתזמורת, לחמישה קטעים מתוך האוסף. לרוב הקטעים גם שם של משחק וגם שם המתאר את אופי המוסיקה, כגון: נדנדה (מדיטציה), סביבון (אמפרומפטו), בובה (שיר ערש), קרוסלה (סקרצו), כדור נוצה (פנטזיה), חוצרה ותוף (מרש), בועות סבון (רונדינו), משחק חתול (סקיצה), פרה עיוורת (פנטזיה), צפרדע (קפריז), בעל קטן ואישה קטנה (דואט) והנשף (גלופ).

נושאי השיעור: זיהוי חלקים, זרימת אנרגיה, סיום במוסיקה.

מטרות השיעור

1. לזהות גבולות בין החלקים.
2. להכיר את המושג "אנרגיה" במוסיקה.
4. לזהות מאפיינים של סיום בקטע מוסיקלי.

הצעות למהלך השיעור

לצורך הפעילות בשיעור, מבקשים מן התלמידים להביא סביבון מהבית. ליתר ביטחון, המורה מביאה מספר סביבונים נוספים.

1. קשר לשיעור קודם: נזכרים ב"ריקוד הגוליווג", ולאופי השונה של חלקי היצירה.
2. מאזינים להתחלה של "סביבון" מתוך "משחקי ילדים" מאת ביזה. התלמידים מנסים לגלות לאיזה קטע הם מאזינים (קרסולה, בובה, סביבון או חצוצרה ותוף) משוחחים: מה במוסיקה הביא אותם לתשובה שנתנו. הקטע מתחיל בדקה 2:20.

<https://www.youtube.com/watch?v=chuL2QCKELg>

לאיזה קטע אנו מאזינים?
(מתוך "משחקי ילדים" מאת ז'ורז' ביזה)

www.bimbanor.com | 052-5111111 | 052-5111111 | 052-5111111 | 052-5111111

 Bar-Ilan University
אוניברסיטת בר-אילן

2. משוחחים על הכלי המבצע. ביצירה מנגנים שני פסנתרנים בדואט על פסנתר אחד. התיאום ביניהם דורש קשב רב ביותר, והתחשבות.

3. מפעילים סביבון אחד מול הכיתה, ומבקשים להסתכל ולגלות שלבים בתנועה שלו, מן ההתחלה ועד לסיום. מבנה הקטע: א (מי מינור - לה מינור) - א' (לה מינור - מי מינור).

משוחחים על השלבים:

- 1) הפעלת הסביבון, הדורש הרבה אנרגיה.
  - 2) סיבובים של הסביבון כשהאנרגיה זורמת.
  - 3) האטה כאשר האנרגיה דועכת.
  - 4) נפילת הסביבון כשהאנרגיה נגמרת.
4. מאזינים בעיניים עצומות ומראים בתנועות יד את תנועת הסביבון. ביד השניה מראים באצבעות באיזה שלב נמצאים (הפעלה/סיבובים/דעיכה/סיום).
5. משוחחים באלו אמצעים תיאר המלחין בצלילים את השלבים:
- 1) צלילים חזקים - הפעלת הסביבון
  - 2) צלילים שקטים יחסית, קצרים ומהירים - סיבובים

3) האטה במוסיקה - דעיכת האנרגיה

4) הפסקה - הסביבון נפל.

6. מאזינים למוסיקה ועוקבים אחר הרישום. שמים לב שיש להתחיל מחלקו התחתון של הרישום ולעלות כלפי מעלה בזיג-זאג על פי המוסיקה.

מגלים ברישום את ארבעת השלבים (הפעלה, סיבובים, האטה ונפילה), החוזרים הן בחלק א והן בחלק א', ומסתיימים באקורדים של סיום.

רשום "הסביבון" מאת ביזה

סיום

אימפרומטו ("ספיקונו")
IMPROMTU
BIZET
JEUX D'ENFANTS

מתוך "משחקי ילדים"
מאת ביזה

רישום: מרתה כהן, כלל בית ספר מוסיקלי, בית ספר מוסיקלי, אוניברסיטת בר-אילן

All rights reserved. © כל הזכויות שמורות. המרכז לחינוך המוסיקלי והרנסאנס התרבותי, אוניברסיטת בר-אילן

סביבון מאת ז'ורז' ביזה

4. סביבון

1. האזינו לקטע והפעילו את הסביבון האישי שלכם על פי המוסיקה. שוחחו, למה שמתם לב?
2. תכננו כיצד להפוך את הקבוצה שלכם לסביבון.
3. הפעילו את הסביבון החי על פי המוסיקה.

הסביבון
מתוך "פינת הילדים" מאת ג'ורג' ביזה

Allegro vivo

leggiero

ff *f* *dim.* *p*

pp *poco a poco cresc.*

dim. *p*

The musical score is written for piano in 2/4 time. It consists of four systems of music. The first system starts with 'Allegro vivo' and includes dynamic markings *ff*, *f*, *dim.*, and *p*, and the instruction 'leggiero'. The second system continues the piece. The third system includes the instruction 'poco a poco cresc.' and dynamic markings *pp* and *p*. The fourth system includes dynamic markings *dim.* and *p*. The score is heavily annotated with fingerings (numbers 1-5) and includes a 'rit.' (ritardando) marking with an asterisk in the bass line of the first system.

The musical score is written for piano and consists of five systems of staves. The notation includes various musical elements such as notes, rests, and dynamic markings. Fingerings are indicated by numbers 1-5. Performance instructions include *piu p*, *dim.*, *pp*, *una corda*, *tre corde*, *ff*, *f*, and *p*. The score features complex rhythmic patterns and articulation marks.

pp *poco a poco cresc.*

dim. *p*

piu p *dim.*

pp *una corda* *tre corde*

ff *ff*

מה למדנו?

התלמידים מספרים מה למדו בשיעור.
משלבים בשיחה:

- תחושת הפעלה וזרימה של אנרגיה במוסיקה.
- זיהוי של סיום.

5. טמבורין

מאת פרנסואה ג'וסף גוסק

פרנסואה ג'וסף גוסק - 1734 - 1829

פרנסואה ג'וסף גוסק היה מלחין צרפתי, מלחין ומורה. הוא ארגן קונצרטים לאוהבי מוסיקה וגם ייסד בי"ס לשירה ולדקלום. בי"ס זה הפך לקונסרבטוריון שבו שימש כפרופסור להלחנה ולנגינה. הוא הלחין אופרות וסימפוניות וגם שירי מהפכה רבים, שאותם היו שרים מתחת לכיפת השמיים בליווי תזמורת.

Khariton Platonov
Russian artist

הטמבורין הוא ריקוד צרפתי במשקל זוגי, שהיה נפוץ במאה ה-17 וה-18. שם הריקוד נלקח מכלי הנגינה, טמבורין, שליווה את הריקוד בימים ההם.

מטרות השיעור

1. לגלות דרכים שונות של הפקת צליל בטמבורין.
2. לזהות חלק חוזר בריקוד.
3. להכיר את עקרון המבנה של רונדו.

הצעות למהלך השיעור

1. הטמבורין, הוא גם כלי נגינה וגם שם של ריקוד צרפתי. קימות טמבורינים בצורות שונות. הסבירו את ההבדלים ביניהם.

2. מאזינים לחלק א ומחזיקים ביד טמבורין דמיוני. מלווים את המוסיקה בנגינה דמיונית.

<https://www.youtube.com/watch?v=6Hj2DfO1sKA>

3. התלמידים מגלים אפשרויות שונות של נגינה בטמבורין.

טמבורין מאת גוסק

5. צלילי הטמבורין

הסתדרו בקבוצות. לכל קבוצה טמבורין אחד.

1. העבירו את הכלי בסבב. כל אחד בתורו מנגן צלילים קצרים וצלילים ארוכים.
2. האזינו לחלק הראשון ולו את הרקוד, בסבב, בצלילים מתאימים.

<http://www.artsandethnology.com/tambourine12.jpg>

4. מאזינים לכל הריקוד ועוקבים אחר המבנה. מחליטים יחד עם התלמידים מה לרשום בריבועים הריקים.

מה צריך לרשם בריבועים הריקים על פי "טמבורין" מאת גוסק

→ א   ב   א   □   □   סיום

<https://www.youtube.com/watch?v=6Hj2Df01sKA>

5. מתכננים יחד עם התלמידים ריקוד ידיים כיתתי על פי חלק א' החוזר במוסיקה. אפשר "לנגן" בטמבורין דמיוני, "ולהראות" נגינה של צלילים מקוטעים ושל צלילים ממושכים.

"טמבורין" מאת גוסק

6. רקוד הטמבורין

1. שוחחו ותכננו את רקוד הטמבורין:
 בחלק החוזר כלם מבצעים את הרקוד הכתתי.
 בחלקים ב-ג מתכננים בקבוצה רקוד ידים.
 בסיום כל אחד מתכנן קטע משלו.
2. התכוננו לבצע את רקוד הטמבורין עם כל הכתה.

→ ב   ג   סיום

בקונצרט היצירה "טמבורין" תבוצע על ידי נגן קסילופון.

טמבורין

מאת פֶּרְנָסוֹאָה ג'וֹסֶף גוֹסֶק

מאלו חמרים עשוי הקסילופון,
וכיצד מנגנים עליו?

מה למדנו

- (1) להפיק סוגים שונים של צליל בטמבורין.
- (2) לזהות חלקים חוזרים וחלקים משתנים (מבנה של רונדו).
- (3) לתכנן מראש נגינה ותנועות ריקוד.

(4) להתאים תנועה למוסיקה בצורת רונדו.

משחקים

באמצעות הפעילויות הבאות, ניתן להיזכר במה שנלמד עד כה.

באלו כלים מבצעים את היצירות?

סיציליאן
משחק
סביבון

טמבורין

התאימו שם של מלחין לכל תמונה

גוסק
ביצה
מיו
פורה
דביסי

סיימנו את חלקה הראשון של התכנית.
נעבור לחלקה השני - "קרנבל החיות" מאת קמיל סן סאנס.